

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ІСТОРІЇ І ПРАВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення семінарських занять та організації самостійної роботи

з дисципліни «Історія держави та права України»

для студентів спеціальності 081 Право

денної та заочної форм навчання

Покровськ-2020

УДК 340.12(477)(072)

М 54

Методичні рекомендації для проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з дисципліни «Історія держави та права України» для студентів спеціальності 081 Право денної та заочної форми навчання [Електронний ресурс] / уклад. І.О. Дмитрик. – Покровськ : ДонНТУ, 2020. – 44 с.

Методичні рекомендації містять плани семінарських занять, питання для самоконтролю і тестові питання, питання і завдання для самостійної роботи, перелік питань для підсумкового контролю знань, список рекомендованої літератури.

Розраховані на викладачів та студентів спеціальності 081 Право для підготовки до навчальних занять з дисципліни «Історія держави та права України».

Укладач: Дмитрик І.О., к. істор.н, доцент кафедри історії і права

Рецензент: Грудницький В.М., к.юр.н, доцент, доцент кафедри історії та права

Відповідальний за випуск: доцент кафедри історії та права І.О. Дмитрик

Затверджено навчально-методичним відділом ДонНТУ,

Протокол № 11 від 26.05.2020 р.

Розглянуто на засіданні кафедри історії та права,

протокол № 13 від 30 квітня 2020 р.

©Донецький національний технічний університет, 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Загальні положення	5
2. Методичні рекомендації до підготовки і проведення семінарських занять.....	7
3. Тематика та структура семінарських занять курсу.....	
4. Організація самостійної роботи студентів.....	30
5. Перелік питань для підсумкового контролю.....	39
Список рекомендованої літератури.....	41

ВСТУП

Курс «Історії держави і права України» посідає важливе місце в системі юридичних дисциплін. Він є своєрідним вступом до спеціальних юридичних наук, і глибоке його вивчення та засвоєння, у тому числі найважливіших пам'яток права, необхідне не тільки для підвищення якості історико-правової підготовки спеціалістів, їхньої загальної юридичної культури, але й для більш глибокого розуміння ними основних особливостей галузей сучасного права.

«Історія держави і права України» невіддільна від інших юридичних дисциплін, що вивчаються у вищих навчальних закладах. Особливістю дисципліни є те, що вона розглядає процес розвитку права та державності в цілому, тобто всю сукупність державно-правових процесів та явищ, всебічно аналізує їх у взаємозв'язку та взаємній обумовленості.

Знання історії держави і права власної країни має виключно важливе значення для формування світогляду та підвищення загальнокультурного рівня, розширення загальнотеоретичної та спеціальної підготовки.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

У формуванні професійних знань та вмінь бакалавра права важливе місце посідає дисципліна «Історія держави і права України». Дисципліна передбачає систематичний виклад матеріалу щодо історичного та правового розвитку інститутів держави та права України від давнини до сьогодення. Вивчення «Історії держави і права України» має величезне значення, насамперед, тому, що не лише дає уявлення про етапи вітчизняного державотворчого процесу, а й забезпечує розуміння системного взаємозв'язку всіх складових історико-правового процесу, значення кожного з них у суспільному та духовному розвитку нашої країни. Дисципліна передбачає вивчення основних етапів становлення держави та права України, ознайомлення студентів з численними фактами, подіями, явищами, правовими пам'ятками.

Мета дисципліни – формування знань про виникнення, становлення та функціонування органів влади, управління, суду і місцевого самоврядування в Україні, її правової системи на різних етапах вітчизняної історії.

Завдання:

- пізнання процесу зародження і розвитку держави та права України, формування української державної та правової традиції;
- вивчення державно-правових категорій та інститутів, правового становища населення, джерел права та правової системи в їхній історичній конкретності та хронологічній послідовності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

- ✓ **знати:** джерела, основні риси права та історію кодифікації права на всіх етапах історичного розвитку України; загальні засади еволюції суспільного ладу та функціонування систем органів влади і судочинства в Україні протягом всього історичного розвитку країни;
- ✓ **вміти:** аналізувати вітчизняні історичні правові акти, закони, джерела права; знаходити й критично аналізувати потрібну інформацію з історії

України, застосовувати набутті знання для прогнозування суспільних процесів; використовувати знання з історії держави та права України при осмисленні сучасних проблем розвитку країни.

Програма навчальної дисципліни «Історія держави і права України» побудована з урахуванням вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними видами навчальних занять є: лекції, семінарські заняття та консультації. Оволодіння знаннями, формування практичних вмінь у студентів також відбувається шляхом самостійного вивчення навчальної літератури, в процесі підготовки та складання іспитів, виконання індивідуальних та групових завдань в рамках підготовки та безпосередньо на семінарських заняттях.

Методичні рекомендації містять плани семінарських занять, питання для самоконтролю і тестові питання, завдання для самостійної роботи, перелік питань для підсумкового контролю знань.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття. Вони присвячуються основним темам навчальної програми, які визначено в робочій програмі дисципліни.

Семінарське заняття, як форма навчального заняття, націлено на:

- закріплення, поглиблення й розширення знань, здобутих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи над літературними джерелами;
- оволодіння категоріями та поняттями дисципліни, методами роботи з науковими текстами;
- розвиток критичного мислення, творчого ставлення до реалізації завдань вміння висловлювати та аргументовано захищати самостійні висновки, вести дискусію;
- формування вмінь та навичок практичного застосування теоретичних положень навчальної дисципліни.

Для ефективного проведення семінарських занять студенти попередньо ознайомлюються зі змістом певного розділу дисципліни, із теорією питань, отримують план заняття, контрольні питання для самоаналізу рівня підготовки, індивідуальні та групові завдання, націлені на усвідомлення теоретичного матеріалу та опанування практичними навичками роботи з літературними джерелами, їх критичного аналізу та практичного, творчого застосування. Семінарське заняття проходить у формі групового обговорення, керованої дискусії, представлення творчих проєктів тощо.

Студентам, готуючись до того чи іншого питання теми семінарського заняття необхідно постійно вдосконалювати навички роботи з літературою, вміння здійснювати порівняльний аналіз понять, змісту, володіння державною мовою, правильного вживання понять і термінів.

3. ТЕМАТИКА ТА СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ КУРСУ

Семінарське заняття № 1

Перші державні утворення і право на території Північного Причорномор'я і Приазов'я (середина I тис. до н.е. – V ст. н.е.).

План

1. Скіфська держава.
2. Античні міста-держави Північного Причорномор'я (VII ст. до н.е. - III ст. н.е.). Структура органів влади і управління. Основні риси права.
3. Боспорське царство (V ст. до н.е. - IVст. н.е.). Еволюція державного устрою від республіки до монархії.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

В рамках даного семінарського заняття студенти повинні проаналізувати передумови виникнення перших державних утворень у Північному Причорномор'ї. Потрібно охарактеризувати першу та другу скіфську державу. Доцільно визначити соціальний устрій Скіфії, перелічити органи влади. Окремо слід зупинитися на основних рисах правової системи скіфів.

Друге питання вимагає висвітлення причин грецької колонізації північного узбережжя Чорного моря. Слід назвати форми правління таких міст-держав як Ольвія, Пантікапей, Феодосія, Керкінітіда, Херсонес, Тіра, Фанагорія. Уваги потребують склад і компетенція вищих органів влади, соціальна структура міст-держав, правове становище окремих соціальних груп. Завершити розгляд цього питання потрібно характеристикою правової системи полісів.

Третє питання присвячене утворенню і розвитку Боспорського царства. Потрібно визначити ступінь залежності держави від Понтійського царства і Римської імперії. Крім того, доречно проаналізувати зміни у формі правління Боспорського царства, назвати царські династії, розглянути органи влади та управління, а також соціальний устрій.

Література [1,2,3,4,5,6,16,17,24,26,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть перші державні утворення на території сучасної України.
2. Охарактеризуйте скіфські ранньодержавні утворення.
3. Перелічить джерела права Скіфського царства.
4. Вкажіть причини грецької колонізації Північного Причорномор'я та особливості утворення та розвитку міст-держав.
5. У чому суть полісної моделі організації суспільного життя?

6. Правове становище основних груп населення античних держав Північного Причорномор'я.
7. Які органи законодавчої та виконавчої влади у містах-державах Північного Причорномор'я?
8. Охарактеризуйте державний лад Боспорського царства.
9. Які види злочинів та покарань існували у Скіфії та античних полісах?

Тести:

1. Основна форма державного устрою грецьких міст-держав Північного Причорномор'я:
 - а) республіка;
 - в) східна деспотія;
 - б) монархія;
 - г) олігархія.
2. Поява першої грецької колонії – міста-держави у Північному Причорномор'ї датується:
 - а) VIII ст. до н.е.;
 - б) VI ст. до н.е.;
 - в) VII ст. до н.е.;
 - г) V ст. до н.е.
3. Мінорат у спадковому праві Скіфії передбачав
 - а) перехід меншої частини майна до молодшого сина;
 - б) поділ майна на рівні долі між усіма спадкоємцями;
 - в) перехід батьківського майна неподільно до молодшого сина;
 - г) успадкування батьківського майна молодшою донькою.
4. Визначте зайве серед джерел права античних міст-держав Північного Причорномор'я:
 - а) закони народних зборів;
 - б) місцеві звичаї;
 - в) постанови колегії;
 - г) конституція.
5. Столицею Малої Скіфії було місто:
 - а) Неаполь Скіфський;
 - б) Херсонес;
 - в) Пантікапей;
 - г) Ольвія.

Семінарське заняття № 2

Держава і право східних слов'ян у період зародження і становлення феодальних відносин (VI – поч. XII ст.)

План

1. Державний устрій Русі-України:
 - а) центральне управління;
 - б) управління територіями;
 - в) судові органи.
2. Вплив християнства на правовий розвиток Київської держави.
3. Давньоруське право: характерні риси. «Руська Правда» – видатна пам'ятка давньоруського права.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

При підготовці першого питання особливої уваги потребує визначення політичної форми державного устрою. Необхідно з'ясувати, який був адміністративний устрій; десяткова і двірцево-вотчинна система управління; система “кормління”. Доцільно детально розібратись в органах управління, назвати представників центральної влади та їх функції. Завершити питання необхідно характеристикою судових органів. З'ясування складів злочинів і системи покарань у Київській державі необхідно розпочати з визначення поняття злочину та їх видів; суб'єктів злочину.

Розкриваючи друге питання, слід з'ясувати, як вплинуло християнство на впровадження нових принципів права. Особливу увагу зверніть на те, яким чином у Київській державі регулювалось сімейне право до і після християнізації.

Розпочинаючи підготовку відповіді на третє питання, слід визначити джерела права Русі-України. При цьому необхідно звернути увагу на характеристику звичаєвого права, договори Русі з Візантією, князівське законодавство, канонічне право та церковні устави. Особливу увагу необхідно приділити «Руській Правді» – найголовнішій пам'ятці права Київської держави і, зокрема, історії створення, редакціям, спискам та процесу видання цього правового документа.

Література [1,2,3,4,5,6,7,15,17,20,24,26,31,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть державні органи Київської держави.
2. Правове значення Ради бояр у Київській державі.
3. Правове значення Віча у Київській державі.
4. Компетенція церковного суду Київської держави.
5. Редакції «Руської Правди».
6. Умови укладення шлюбу і шлюбний вік.
7. Правове становище жінки у шлюбі.
8. Спадкові права.
9. Склад злочину у Київській державі.
10. Види злочинів.
11. Мета і види покарань.
12. Види грошових штрафів.
13. Назвіть найтяжче покарання у Київській державі.
14. Що таке заклич, звід і гоніння сліду?
15. Охарактеризуйте види судових доказів і церковних судових доказів.

Тести:

1. Що таке віра в Київській державі?
 - а) податок;
 - б) сільські збори;
 - в) штраф;
 - г) плата за користування землею.
2. Дорадчим органом при князі була:
 - а) рада міста;
 - б) Боярська дума;
 - в) верв;
 - г) лава.
3. Справи про розлучення розглядав суд:
 - а) церковний;
 - б) громадський;
 - в) князівський;
 - г) міський.
4. Потік і пограбування за “Руською Правдою” – це:
 - а) вигнання злочинця з общини з конфіскацією майна;
 - б) вид слідства з подальшим затриманням злочинця;
 - в) рішення суду, за яким карається вся община;
 - г) розбійний напад на боярські володіння.
5. Випробування залізом і водою в суді називалося:
 - а) звід;
 - б) гоніння сліду;
 - в) ордалії;
 - г) татарщина.
6. Визначте зайве серед судових доказів :
 - а) власне зізнання;
 - б) заклик;
 - в) свідчення послухів і видоків;
 - г) “суд божий” (ордалії).
7. Визначте зайве джерело права періоду Київської держави.
 - а) міжнародні договори Русі з Візантією;
 - б) Церковні статuti Володимира Великого і Ярослава Мудрого;
 - в) “Руська Правда”;
 - г) Повчання дітям Володимира Мономаха.

Семінарське заняття № 3

Держава і право південно-західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.).

План

1. Причини й державно-правові наслідки феодальної роздробленості.
2. Соціальна структура населення.
3. Сеньйоральна монархія. Державний устрій. Двірцево-вотчинна система управління.
4. Галицько-Волинське князівство. Особливості державного устрою. Форма правління. Влада князя. Рада бояр. Суд.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Вивчення теми слід розпочати із з'ясування причин розпаду Київської держави на удільні князівства.

Важливим компонентом проблеми є з'ясування суспільного устрою у визначений період. Необхідно дати характеристику змін суспільного устрою у цей час, показати динаміку поширення залежності на вільне населення.

Характеризуючи державний устрій, необхідно визначити структуру державного апарату та зміни, що в ньому відбулися. Важливо наголосити на тенденціях розвитку двірцево-вотчинної системи управління.

Роздробленість призвела до утворення удільних князівств. Як утворилось Галицьке князівство? Покажіть процес об'єднання Галицького і Волинського князівств у єдину державу. Визначте особливості державного ладу князівства та його адміністративний устрій. Проаналізуйте склад, права і компетенцію боярської ради як постійного державного інституту.

Література [1,2,3,4,5,6,15,17,24,26,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть суспільні верстви у Київській державі.
2. Яка відмінність у правовому становищі між смердами і закупамі.
3. Категорії і правовий статус міського населення Київської держави.
4. Форма правління у Київській державі.
5. Кому належало право спадкування престолу у Київській державі?
6. Які столиці мала Галицько-Волинська держава?
7. Хто і коли об'єднав Галичину і Волинь в єдине князівство?
8. У чому полягала васальна залежність князя Данила від Золотої Орди?
9. Коли і як припинила існування Галицько-Волинська держава?
10. Які особливості державного устрою Галицько-Волинського князівства на відміну від Київської держави?
11. Як з'явилося магдебурзьке право у Галицько-Волинському князівстві, які міста отримали його першими?

Тести:

1. У період політичної (удільної) роздробленості Русі ранньофеодальна монархія набула форму:
 - а) унітарної республіки;
 - б) абсолютної монархії;
 - в) федеративної монархії;
 - г) теократії.
2. Як називали на Русі XI-XII ст. князівські з'їзди?
 - а) снemi;
 - б) ізгої;
 - в) магістрат;
 - г) екзархи.

3. Хто належав до групи напіввільних людей?
- а) закупи;
 - б) міщани;
 - в) холопи;
 - г) смерди.
4. До компетенції якого суду належали шлюбно-сімейні справи в Галицько-Волинському князівстві?
- а) церковного;
 - б) городського;
 - в) князівського;
 - г) земського.
5. Хто серед названих правителів Галицько-Волинського князівства не належав до князівського стану?
- а) Роман Мстиславич;
 - б) Владислав Кормильчич;
 - в) Ярослав Осмомисл;
 - г) Юрій II Болеслав.
6. Вперше Галицьке і Волинське князівства були об'єднані у:
- а) 1188 р.;
 - б) 1199 р.;
 - в) 1238 р.;
 - г) 1239 р.
7. У якому місті було короновано Данила Галицького?
- а) Львів;
 - б) Дорогочин;
 - в) Київ;
 - г) Галич.

Семінарське заняття № 4
Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.
Відродження національної держави і права України.

План

1. Еволюція суспільних відносин в умовах Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.
2. Особливості розвитку української держави середини XVII ст.
3. Правова система в роки Національно-визвольної війни. Суд і процес.
4. Переяславська рада 1654 р. та її оцінка в історіографії.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Перше питання вимагає окреслення змін у соціальній структурі населення: оформлення козацького стану як основної соціальної сили суспільства, виділення козацької старшини, звільнення селян від кріпацької залежності.

Аналіз другого питання варто розпочати проблемою формування української державності в ході Національно-визвольної війни середини XVII століття. Зверніть увагу на правове оформлення створення держави по Зборівському і Білоцерківському договорах. Вивчаючи державний лад, визначте територію, адміністративний устрій держави, функції Генерального уряду, військової старшини, системи органів публічної влади.

Характеризуючи процес формування національної правової культури Української козацької держави, слід звернути увагу на джерела права: звичаї, постанови військової і старшинської рад, гетьманські універсали, джерела литовсько-польського періоду. Серед основних рис права потрібно виокремити зміни у праві власності, злочинах і покаранні, а також судочинстві.

Висвітліть правове оформлення переходу України під протекторат російського царя. Проаналізуйте Березневі статті (1654 р.). Наведіть приклади історично-юридичних оцінок цього договору фахівцями.

Література [1,2,3,4,5,6,8,17,24,27,29,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Зміст Зборівського договору 1649 р.
2. Зміст Білоцерківського договору 1651 р.
3. Які привілеї отримала козацька старшина у ході Національно-визвольної війни?
4. Правове становище і привілеї козацтва у період Національно-визвольної війни.
5. Ознаки державності України у період Національно-визвольної війни.
6. Яка форма організації влади була в Україні у період Національно-визвольної війни?
7. Державний апарат Української козацької держави у період Національно-визвольної війни.
8. Адміністративно-територіальний поділ Української козацької держави у період Національно-визвольної війни.
9. Види судів у період Національно-визвольної війни.
10. Джерела права періоду Національно-визвольної війни.
11. Охарактеризуйте умови та рішення Переяславської Ради.
12. Історично-юридичні оцінки (кваліфікації) договору 1654 р.

Тести:

1. Визначте зайве серед джерел, які були чинними в Українській державі у 1648-1654 рр.:
 - а) Литовський статут 1588 р.;
 - б) Ординація Війська Запорозького 1638 р.;
 - в) Збірники Магдебурзького права;
 - г) гетьманські універсали.

2. Якому змісту відповідає термін «клеюди»?
- а) набір козацької зброї
 - б) маєтки, які давалися за службу козакам
 - в) дорожні військові знаки, регалії або атрибути українського козацтва
 - г) нагороди, які вручали козакам за особливу хоробрість
3. Резиденцією Б.Хмельницького, столицею Козацької держави був:
- а) Київ;
 - б) Чигирин;
 - в) Батурин;
 - г) Глухів.
4. Адміністративно-територіальний поділ козацької держави був:
- а) сотенно-паланковий;
 - б) повітово-сотенний;
 - в) полково-сотенний;
 - г) воєводсько-намісницький
5. За якою угодою влада Б.Хмельницького обмежувалася Брацлавським, Київським і Чернігівським воєводствами?
- а) Зборівською;
 - б) Московською;
 - в) Білоцерківською;
 - г) Глухівською.
6. Коли були прийняті «Березневі статті»?
- а) 1651 р.;
 - б) 1653 р.;
 - в) 1654 р.;
 - г) 1657 р.

Семінарське заняття № 5
Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії
(друга половина XIX ст.).

План

1. Суспільний лад. Селянська реформа 1861 р. та особливості впровадження її в Україні.
2. Державний лад України у складі Росії. Буржуазні реформи та особливості впровадження їх в Україні.
3. Право. Імперське законодавство в українських землях.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Перш за все необхідно визначити ознаки кризи феодально-кріпосницької системи. Чому у першій половині XIX століття процес розпаду цієї системи посилювався? У висновках підкресліть, що більшої ваги постійно набували нові, прогресивні соціально-економічні відносини. Реформи 60-70-х років XIX ст. повинні були пристосувати самодержавний лад Росії до потреб

капіталістичного розвитку. Як відомо, основне місце серед них займала селянська реформа. В яких документах було викладено умови звільнення селян; порядок складання і запровадження уставних грамот; порядок викупу селянами своїх наділів? Подумайте, чому селяни фактично були позбавлені економічної бази для реалізації своєї правоздатності?

Говорячи про земську реформу, зазначте на яку територію України вона поширювалась. Хто брав участь у виборах до земств? Визначте коло їх компетенції та значення. Розглядаючи міську реформу 1870 р., зосередьте увагу на новостворених розпорядних і виконавчих органах. Розповідаючи про судову реформу 1864 р., розкажіть про суди загальної та мирової юстиції, а також інститут присяжних засідателів. Які реакційні зміни були внесені до реформи 1889 р.? Розгляньте військову реформу 1863-1888 рр.

Останнє питання стосується права українських земель в складі Російської імперії. Характеристики потребують джерела права. Слід зупинитися на видах злочинів та покарань.

Література [1,2,3,4,5,6,17,24,26,31,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Коли і внаслідок чого було скасовано кріпацтво.
2. Які права отримали селяни внаслідок скасування кріпацтва.
3. Правовий статус тимчасовозобов'язаних селян.
4. Умови звільнення дворових людей.
5. Умови звільнення фабричних селян.
6. Які буржуазно-демократичні принципи увела судова реформа.
7. Повноваження мирових судів.
8. Юрисдикція почесних мирових суддів.
9. Зміст судової контрреформи.
10. Органи земського самоврядування.
11. Строк військової служби за військовою реформою.
12. Демократичні принципи кримінального права.
13. Поділ і види покарань.
14. Демократичні принципи судочинства.
15. Стадії кримінального процесу.

Тести:

1. За судовою реформою 60-х років XIX ст. дрібні кримінальні і цивільні справи розглядали:
 - а) мирові судді;
 - б) судові палати;
 - в) окружні судді;
 - г) Сенат.

2. Визначте зайве серед змін, що сталися у судовій системі внаслідок судової реформи 1864 р.
- а) рівність усіх перед судом;
 - б) відокремленість суду від адміністрації;
 - в) становий характер суду;
 - г) виборність мирових суддів.
3. У яких губерніях земська реформа була запроваджена на початку XX ст.?
- а) Волинська, Подільська, Київська;
 - б) Катеринославська, Таврійська, Херсонська;
 - в) Полтавська, Харківська, Чернігівська;
 - г) Закарпатська, Галицька, Белзька.
4. Визначте зайвий серед станів:
- а) військові;
 - б) селяни;
 - в) дворяни;
 - г) духовенство.
5. Коли був підписаний маніфест про проведення селянської реформи?
- а) 14 лютого 1860 р.;
 - б) 19 лютого 1861 р.;
 - в) 16 лютого 1861 р.;
 - г) 28 лютого 1862 р.

Семінарське заняття № 6

Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської імперії (з початку XX ст. до 1917 р.).

План

1. Революція 1905-1907 рр. в Росії, її причини та особливості в Україні. Зміни у державному ладі Російської імперії.
2. Джерела права. Столипінське аграрне законодавство. Адміністративне законодавство. Кримінальне уложення 1903р.
3. «Українське питання» у міжнародно-правових стосунках.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Перше питання вимагає розгляду державно-правових реформ під час революції 1905–1907 рр. Необхідно надати історично-правову характеристику Маніфесту 17 жовтня 1905 р., розкрити лібералізацію феодального режиму та модернізацію правової бази. Особливої уваги потребує Державна Дума і вибори до неї в Україні.

Вивчаючи наступне питання, необхідно усвідомити, що століпінська реформа - це ряд законодавчих актів, спрямованих на перерозподіл селянської землі, введення свободи виходу з общини, зміцнення приватної власності на землю, ліквідацію обмежень у відчуженні надільних селянських земель. Назвіть

і проаналізуйте основні законодавчі акти реформи. Визначте мету, форми і методи її здійснення в Україні. Яке значення мала реформа в Україні і чим це було викликано? Розкажіть про переселенську політику. Підсумовуючи розгляд проблеми, необхідно наголосити, що реформа прискорила розвиток товарних відносин та соціальне розмежування на селі. Але вона не була доведена до кінця. Які наслідки це викликало?

Крім того, слід назвати основні риси права в 1907–1917 рр. та охарактеризувати адміністративну та карну галузі права.

Третє питання спрямоване на з'ясування становища України в період Першої світової війни. Яке місце займало “українське питання” в міжнародно-правових стосунках. Наведіть приклади мілітаризації державного апарату в українських землях у складі Російської імперії. Назвіть основні зміни у праві за умов воєнного стану.

Література [1,2,3,4,5,6,17,21,24,26,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Які зміни в державному управлінні Російської імперії відбулися в 1905-1906 роках?
2. Назвіть основні положення Столипінської аграрної реформи.
3. Поясніть, чому губернаторів та генерал-губернаторів в історико-правовій літературі часто називають «провідниками ідей російського самодержавства»?
4. Порівняйте зміст «Положення про вибори до Державної думи» від 6 серпня 1905 р., 11 грудня 1905 р. та 3 червня 1907 р. Дайте відповідь на запитання: як зміни у виборчому законі впливали на характер діяльності Державної думи Росії?
5. Розкрийте антинародний характер царського законодавства початку XX ст., проаналізувавши зміни в адміністративному і кримінальному праві Російської імперії.

Тести:

1. З появою якого вищого органу влади Російська імперія перетворилася на обмежену монархію?
 - а) Державної Ради;
 - б) Кабінету міністрів;
 - в) Державної Думи;
 - г) генерал-губернатора.
2. Яким актом проголошувалися громадянські права і свободи в Російській імперії?
 - а) Маніфестом від 19 лютого 1861 р.;
 - б) Загальними положеннями щодо селян, які вийшли з кріпосної залежності від 19 лютого 1861р.;
 - в) Маніфестом від 17 жовтня 1905 р.;
 - г) Тимчасовими правилами про зібрання від 4 березня 1906 р.

3. Що було спільним для революції 1905–1907 рр. у Російській імперії та революції 1848–1849 рр. в Австрійській імперії?
- а) утворення перших українських політичних партій
 - б) скасування кріпосного права на українських землях
 - в) надання урядами дозволів на діяльність товариства «Просвіта»
 - г) заснування перших україномовних газет
4. Одне із завдань земельної реформи, упровадженої П. Столипіним, — це
- а) зміцнення соціальної опори самодержавства на селі.
 - б) ліквідація великого поміщицького землеволодіння.
 - в) подолання кризи сільськогосподарського перевиробництва.
 - г) скасування кріпосницької залежності селян і панщини.
5. Легіон Українських січових стрільців — це військова частина, створена за ініціативи
- а) Союзу визволення України у складі німецької армії, що діяла проти румунської армії у 1914—1916 рр.
 - б) Головної української ради у складі австрійської армії, що діяла проти російської армії у 1914—1918 рр.
 - в) Карпато-руського визвольного комітету у складі російської армії, що діяла проти австрійської армії у 1915—1917 рр.
 - г) Товариства українських поступовців, що діяла як проти російської, так і проти німецької армій у 1916—1918 рр.

Семінарське заняття № 7

Відродження Української національної державності (1917-1920 р.).

План

1. Українська Народна Республіка Центральної Ради: державний устрій та законодавство.
2. Українська держава за гетьмана П. Скоропадського
3. Українська Народна Республіка періоду Директорії.
4. ЗУНР та її законодавство.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Коли і за яких умов виникла Центральна Рада? Проаналізуйте зміст I Універсалу. Чому Центральна Рада вважала своїм першочерговим завданням національно-територіальну автономію, а не боротьбу за політичну самостійність України? Коли і з яких причин було утворено Генеральний Секретаріат. Проаналізуйте зміст II Універсалу. Визначте обставини, які зумовили видання III Універсалу і проаналізуйте його зміст. Чому значна частина його положень не була виконана? Проаналізуйте зміст IV Універсалу та з'ясуйте його значення для процесу становлення української державності.

З'ясуйте правові основи державного будівництва та структуру вищих органів держави. Розгляньте основні галузі права. Особливу увагу зверніть на Конституцію УНР та її основні положення.

Розпочинаючи роботу над наступним питанням, з'ясуйте, чому генералу П. Скоропадському вдалося захопити владу в Україні і утворити свій уряд? Проаналізуйте “Грамоту до всього українського народу” та “Закон про тимчасовий державний устрій України”. Визначте державний лад Української держави, вищі та місцеві органи управління. З'ясуйте процес створення війська та судової системи, дайте характеристику законодавства.

З якою метою була утворена Директорія УНР? Яким чином Директорія здобувала право на легітимну, нічим не обмежену державну діяльність? Окремої уваги заслуговує аналіз державного ладу, місцевого управління, виконавчої влади та законодавства Директорії: В чому причини поразки Директорії?

Вивчаючи наступне питання, охарактеризуйте Маніфест від 16 жовтня 1918 р. про перетворення Австро-Угорщини на багатонаціональну федеративну державу, назвіть дату та умови проголошення ЗУНР. Розкрийте значення Акта злуки ЗУНР і УНР (22 січня 1919 р.). Проаналізуйте державний устрій ЗУНР.

Література [1,2,3,4,5,6,14,17,18,21,22,24,25]

Запитання для самоконтролю:

1. Склад і повноваження Центральної Ради.
2. Які універсали і коли прийняла Центральна Рада?
3. Зміни у правовому статусі Генерального Секретаріату за Інструкцією Тимчасового уряду.
4. Проблеми у формуванні місцевих органів влади і самоврядування УНР.
5. Які головні закони прийняла Центральна Рада?
6. Коли і як була прийнята Конституція УНР та її зміст?
7. Форма правління гетьманату П.Скоропадського.
8. Судова система гетьманату.
9. Законодавча діяльність П.Скоропадського.
10. Органи влади Директорії.
11. Хто позбавлявся виборчих прав за часів Директорії?
12. Передумови укладення та зміст і наслідки Варшавського договору 1920 р.
13. Передумови укладення та зміст Ризького договору 1921 р.
14. Коли було утворено фактично і проголошено офіційно ЗУНР?
15. Державні символи ЗУНР.
16. Передумови і наслідки Акту злуки ЗУНР і УНР.
17. Чому Антанта підтримувала претензії Польщі на Західну Україну?

18. Коли Антанта прийняла рішення про остаточне визнання Галичини частиною Польщі?

Тести:

1. Головою Центральної Ради в 1917 р. був обраний:
 - а) М.Грушевський;
 - б) Д.Дорошенко;
 - в) В.Винниченко;
 - г) М.Міхновський;
2. Яким актом було проголошено незалежність УНР?
 - а) I Універсалом;
 - б) III Універсалом;
 - в) II Універсалом;
 - г) IV Універсалом.
3. Яка інституція проголосила П. Скоропадського «гетьманом усієї України»?
 - а) Український національний союз;
 - б) Всеукраїнський хліборобський конгрес;
 - в) Українська національна рада;
 - г) Всеукраїнські установчі збори;
4. Позначте назву державного утворення, яке у квітні 1918 року проголосив П.Скоропадський:
 - а) Українська Республіка;
 - б) Українська Народна Республіка;
 - в) гетьманат Україна;
 - г) Українська Держава;
5. Вкажіть, хто з названих діячів був головою Директорії:
 - а) М.Грушевський;
 - б) В.Винниченко;
 - в) Н.Махно;
 - г) А.Денікін.
6. Варшавський мирний договір був підписаний:
 - а) Польщею і більшовицькою Росією;
 - б) Польщею і урядом УНР;
 - в) урядом УНР і більшовицькою Росією;
 - г) урядом УНР і Денікіним.
7. Хто став президентом ЗУНР.
 - а) М.Грушевський;
 - б) В.Винниченко;
 - в) К.Левицький;
 - г) Є.Петрушевич;
8. Армія ЗУНР називалася:
 - а) Армією Людовою;
 - б) Українською Галицькою армією;
 - в) Народною армією;
 - г) Українською народною армією.

Семінарське заняття № 8

Державно-правове будівництво в УСРР в 1919 – 1920 рр.

План

1. Конституція УСРР 1919 р.
2. Державний лад. Органи влади та управління.
3. Судова система і правоохоронні органи.
4. Формування основ соціалістичного права.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Розгляд першого питання вимагає від студентів не тільки аналізу головних положень Конституції України 1919 р., але й відповіді на питання, яким завданням вона відповідала більше: узаконенню більшовицької диктатури чи створенню правових норм для нормального державотворчого процесу.

З'ясуйте, на які органи влади в Україні спирались більшовики. Охарактеризуйте період існування, склад та повноваження таких органів управління як Тимчасовий робітничо-селянський уряд України, РНК, ВУЦВК.

Визначте елементи “воєнного комунізму” як політику більшовицького режиму в Україні. Поясніть, яким чином відбулось перетворення КП(б)у в основний елемент державного апарату. Назвіть місцеві органи влади. Які органи влади здійснювали політику більшовиків на селі?

Розкрийте юрисдикцію та порядок діяльності судових органів, які створювалися згідно з Постановою радянського уряду «Про введення народного суду» (січень 1918 р.). З'ясуйте порядок створення та склад народних судів і губернських рад народних суддів згідно з Положенням РНК про народний суд від 26 жовтня 1920 р. З'ясуйте склад і повноваження революційних трибуналів. Охарактеризуйте спрощену процедуру розгляду справ революційними трибуналами. Розгляньте систему правоохоронних органів.

Четверте питання присвячено особливостям формування радянської правової системи в Україні. Зверніть увагу на оформлення скасування приватної власності на землю та усупільнення приватної власності. Охарактеризуйте трудове та кримінальне право.

Література [1,2,3,4,5,6,10,17,18,28,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст першої Конституції УСРР. У чому полягало завдання держави «диктатури працюючих і експлуатованих мас пролетаріату і біднішого селянства»?

2. Які встановлювались обмеження у виборчому праві за Конституцією УСРР 1919р.?
3. Охарактеризуйте рішення III Всеукраїнського з'їзду Рад (6–10 березня 1919 р.). На основі порівняльного аналізу рішень I–III Всеукраїнських з'їздів Рад розкрийте діапазон пошуку радянською владою оптимальних форм державного устрою.
4. Розкрийте повноваження Всеукраїнської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією, саботажем і посадовими злочинами.
5. Охарактеризуйте основи радянського права та основні акти радянської влади 1917–1920 рр., якими вони закладалися. Яким актом на Україну поширювалася дія декретів РРФСР?

Тести:

1. Коли було прийнято Конституцію УСРР?
 - а) 5 лютого 1919 р.;
 - б) 10 березня 1919 р.;
 - в) 6 березня 1919 р.;
 - г) 12 квітня 1919 р.
- 2 з 29 січня 1919 р. уряд радянської України називався:
 - а) Народним Секретаріатом;
 - б) Центральним Виконавчим Комітетом;
 - в) Радою Народних Комісарів УСРР;
 - г) Всеукраїнським з'їздом рад.
3. Визначте зайве серед надзвичайних місцевих органів.
 - а) військовий революційний комітет;
 - б) комітет бідноти;
 - в) комітет незаможних селян;
 - г) Рада робітничих депутатів.
4. Визначте зайве серед органів, які вели боротьбу з порушеннями радянської законності, з контрреволюцією:
 - а) народна міліція;
 - б) Всеукраїнська надзвичайна комісія;
 - в) революційний трибунал;
 - г) радянська прокуратура.

Семінарське заняття № 9 **Державність і право України 20-х – 30-х рр. XX ст.**

План

1. Державо і право України в період нової економічної політики (1921 – 1928 рр.).
2. Державо і право УРСР у період панування командно-адміністративної системи управління (1930-ті рр.).
3. Державно-правове положення українських земель в складі Другої Речі Посполитої, Чехословаччини і Румунії.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Розгляньте конституційне оформлення СРСР. Простежте зміни в статусі України та її державному апараті. Охарактеризуйте Конституцію Української СРР 1929 року. Назвіть головні риси радянського права в умовах нової економічної політики, дослідить першу кодифікацію радянського права в УСРР.

Проаналізуйте цивільне і сімейне право 1930-х рр., зокрема, законодавство про охорону соціалістичної власності, зміцнення трудової дисципліни, страхове забезпечення, моральні стимули праці. Розкрийте правовий режим забезпечення політики суцільної колективізації, правове регулювання діяльності колгоспів. Назвіть нормативні акти, спрямовані на боротьбу з господарськими злочинами, приватногосподарською діяльністю та спекуляцією. Коли було прийняте і на які злочини поширювалось кримінальне покарання за зраду Батьківщині? Розкажіть про ліквідацію демократичних принципів судочинства та масові позасудові репресії.

Третє питання вимагає розгляду державно-правового положення українських земель в складі Другої Речі Посполитої, Чехословаччини і Румунії. Визначте правове положення українського населення в складі Польської держави. Охарактеризуйте становище українських земель в складі Чехословацької республіки. Розкрийте політику румунської влади що до українського населення.

Література [1,2,3,4,5,6,10,11,24,26,28,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Які союзи між радянськими республіками передували утворенню СРСР?
2. За чийм проектом було створено СРСР?
3. Коли була створена Молдавська АРСР, і в складі якої республіки?
4. Система органів влади УРСР за Конституцією УРСР 1929 р.
5. Система судових органів за Конституцією УРСР 1929 р.
6. Вищі і місцеві органи влади за Конституцією УРСР 1937 р.
7. Судові органи за Конституцією УРСР 1937 р.
8. Коли була здійснена перша кодифікація права в УРСР?
9. Які кодекси були прийняті в УРСР?
10. Як називалась Західна Україна у складі Польщі?
11. У чому полягала пацифікація?
12. Коли і як Буковина була приєднана до Румунії?
13. Органи влади Буковини у складі Румунії.
14. Яким було правове положення українського населення в складі Чехословаччини?

Тести:

1. Коли прийнята постанова “Про заміну продовольчої розкладки натуральним податком”?
 - а) 5 лютого 1920 р.;
 - б) 9 серпня 1921 р.;
 - в) 27 березня 1921 р.;
 - г) 7 лютого 1922 р.
2. У якому році було утворено Союз Радянських Соціалістичних Республік?
 - а) 1919 р.;
 - б) 1920 р.;
 - в) 1921 р.;
 - г) 1922 р.;
3. Хто був автором проекту «автономізації» СРСР, що передбачав включення радянських республік до складу РСФРР:
 - а) Х.Раковський;
 - б) Й.Сталін;
 - в) М.Грушевський;
 - г) В.Ленін;
4. Які республіки увійшли до складу СРСР в момент його створення:
 - а) Російська СФРР, Українська СРР, Білоруська СРР, Закавказька СФРР;
 - б) Білоруська СРР, Українська СРР, Грузинська СРР, Вірменська СФРР;
 - в) Білоруська СРР, Українська СРР, Латвійська СРР, Естонська СРР;
 - г) Російська СФРР, Українська СРР, Латвійська СРР, Вірменська СФРР;
5. Коли прийнято курс на політику українізації?
 - а) у березні 1921 р.;
 - б) у квітні 1923 р.;
 - в) у лютому 1922 р.;
 - г) у травні 1923 р.
6. Постанова ЦВК і РНК СРСР “Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності” (т.зв. “закон про п’ять колосків”) була прийнята:
 - а) 1939 р.;
 - б) 1932 р.;
 - в) 1931 р.;
 - г) 1933 р.
7. Юридично польське панування над землями Східної Галичини та Західної Волині було закріплене Радою послів країн Антанти:
 - а) 1922 р.;
 - б) 1924 р.;
 - в) 1923 р.;
 - г) 1925 р.
8. Північна Буковина була визнана територією Румунії за:
 - а) Ризьким договором;
 - б) Севрським договором;
 - в) Варшавським договором;
 - г) Сен-Жерменським договором.
9. Коли проголошена незалежність Карпатської України?
 - а) 11 жовтня 1938 р.;
 - б) 22 жовтня 1939 р.;
 - в) 15 березня 1939 р.;
 - г) 5 серпня 1940 р.

Семінарське заняття № 10
Держава і право у перші повоєнні роки (1945 – поч. 1950-х рр.).

План

1. Посилення тиску на інтелігенцію. Продовження незаконних репресій.
2. Державний лад. Зміни в органах влади і управління. Суд. Правоохоронні органи. Зміцнення тоталітарного режиму.
3. Джерела права. Основні риси права.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Вивчення суспільного устрою у повоєнні роки варто розпочати із з'ясування сталінської концепції побудови соціалізму як офіційної державної політики. Чим був зумовлений ідеологічний наступ тоталітарного режиму (“жданівщина”) наприкінці 40-х – на початку 50-х років? Висвітлюючи процес радянзації західних областей, назвіть методи і визначте, чим супроводжувалась колективізація.

З'ясуйте суть перебудови радянського державного апарату України в післявоєнний період. Поміркуйте: чи була Радянська Україна суб'єктом міжнародного права? Розкрийте заходи, спрямовані на реформування судової системи УРСР у післявоєнні роки. Дайте оцінку їх ефективності.

Проаналізуйте доповнення, внесені в цивільне право після завершення війни. Дайте оцінку змінам, що сталися в трудовому та колгоспному праві у післявоєнні роки. Розкрийте основні напрями розвитку кримінального права.

Література [1,2,3,4,5,6,17,26,28,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Які території ввійшли до складу радянської України напередодні Другої Світової війни та після її закінчення?
2. Розкрийте характерні особливості державно-правового розвитку України у повоєнний період. У чому полягала реорганізація органів влади й управління УРСР?
3. Охарактеризуйте міжнародно-правовий статус України після Другої світової війни.
4. Які риси були притаманні кримінальному праву в перші повоєнні роки?
5. Коли була прийнята Постанова Президії Верховної Ради СРСР «Про відміну смертної кари»?
6. Коли було ліквідовано неконституційні репресивні органи?

Тести:

1. Утворення наркомату закордонних справ УРСР (1944 р.), вступ республіки до Організації Об'єднаних Націй (1945 р.) — це факти, що свідчать про
 - а) відновлення зовнішньополітичної діяльності України.
 - б) приєднання України до Антигітлерівської коаліції.
 - в) відкриття посольств України в країнах Європи.
 - г) вихід України з Другої світової війни.
2. Із якою метою в Україні наприкінці 1940 — початку 1950-х рр. розгорнуто кампанії боротьби проти «космополітизму» та «низькопоклонства перед Заходом»?
 - а) Звеличення ролі української інтелігенції в розбудові соціалізму.
 - б) Мобілізація суспільства на здійснення відбудови народного господарства.
 - в) Переконавання суспільства в перевагах соціалізму над капіталізмом.
 - г) Відновлення тотального політико-ідеологічного контролю за суспільством.
3. Хто очолював урядові делегації Української РСР на Сан-Франциській (1945 р.), Паризькій (1946—1947 рр.) та Дунайській (1948 р.) міжнародних конференціях?
 - а) Л. Каганович
 - б) Д. Мануїльський
 - в) М. Підгорний
 - г) М. Хрущов

Семінарське заняття № 11

Розбудова української незалежної держави

План

1. Декларація про державний суверенітет УРСР. Акт проголошення незалежності.
2. Конституція України 1996 року. Конституційна реформа.
3. Правове забезпечення організації та діяльності державного апарату.

Методичні рекомендації з підготовки до семінарського заняття

Опрацьовуючи тему, розкрийте зміст та історичне значення Акта проголошення незалежності України і результатів Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991р., а також законів України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991р., «Про громадянство» від 8 жовтня 1991р. інших основоположних нормативно-правових актів періоду становлення незалежності України.

По другому питанню розкрийте структуру та зміст Конституції України. Яке історичне значення мало прийняття Основного Закону України. Чому, на ваш погляд, прийняття Конституції України відбувалося в такий екстраординарний спосіб і чи вплинуло це на зміст Основного Закону.

Охарактеризуйте причини, зміст та значення конституційної реформи, зокрема, її першого етапу, пов'язаного з переходом від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми правління.

Охарактеризуйте процес становлення українського парламентаризму, президентської влади. Розкрийте зміни в статусі та повноваженнях Президента України. Поясніть, які кроки були зроблені на шляху реформування виконавчих структур. З'ясуйте, які ускладнення супроводжували процес створення місцевих органів державної виконавчої влади. Назвіть основні етапи цього процесу. Слід з'ясувати, що основними напрямками правової реформи є: приведення чинного законодавства у повну відповідність до Основного Закону, адаптація законодавства України до норм європейського і міжнародного права.

Література [1,2,3,4,5,6,17,18,24,26,32]

Запитання для самоконтролю:

1. Розкрийте процес визначення головних державних символів України.
2. Назвіть структуру Конституції України від 28 червня 1996 року.
3. Прокоментуйте конституційний процес у незалежній Україні та його результати.
4. Розкрийте характерні риси реформування трудового законодавства, що були обумовлено існуванням різних форм власності, потребою посилення законодавчого регулювання охорони праці, боротьби з безробіттям та соціального забезпечення в умовах ринкової економіки.
5. Проаналізуйте завдання та особливості розвитку екологічного права України.
6. Охарактеризуйте зміни, що відбулися в сімейному праві.

Тести:

1. Коли прийнята Декларація про державний суверенітет України?
 - а) 28 червня 1990 р.;
 - б) 16 липня 1990 р.;
 - в) 17 серпня 1990 р.;
 - г) 14 грудня 1990 р.
2. Згідно з Декларацією про державний суверенітет України народом України визнавалися:
 - а) громадяни всіх національностей;
 - б) українці за походженням;
 - в) громадяни всіх національностей з 18 років;
 - г) всі громадяни, крім неправоздатних осіб;
3. Конституція УРСР, ухвалена 20 квітня 1978 р., утратила чинність
 - а) 1985 р.
 - б) 1991 р.
 - в) 1996 р.
 - г) 2004 р.

4. З якого року Україна є членом ООН?

- а) 1945 р.;
- б) 1985 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 1996 р.

5. Перші вибори Президента України відбулися:

- а) 6 липня 1990 р.;
- б) 13 травня 1991 р.
- в) 5 липня 1991 р.
- г) 1 грудня 1991 р.

6. Яка із зазначених нижче подій відбулася того ж року що і прийняття Верховною Радою Конституції незалежної України?

- а) запровадження національної валюти — гривні
- б) вступ України до Ради Європи.
- в) політ у космос першого космонавта України Л. Каденюка.
- г) отримання Україною статусу країни з ринковою економікою.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Предмет, метод, система навчальної дисципліни історії держави і права України

Питання та завдання:

1. У чому полягає зв'язок «Історії держави і права України» з іншими юридичними дисциплінами?
2. Які періоди «Історії держави і права України» можна виокремити, виходячи із сутності предмета цієї науки? В чому полягає їх основний зміст?
3. Назвіть та охарактеризуйте функції «Історії держави і права України».
4. Назвіть типи історичних джерел.
5. Проаналізуйте історіографію «Історії держави і права України» в хронологічній послідовності.

Література [2,3,4,5,16,17,24,32]

Тема 2. Перші державні утворення і право на території Північного Причорномор'я і Приазов'я (середина I тис. до н.е. – V ст. н.е.)

Питання та завдання:

1. Охарактеризуйте суспільство Скіфії, звернувши увагу при цьому на причини його соціального розшарування. Наведіть аргументи на підтвердження різкого контрасту між знатними і простими людьми у Скіфській державі. Дайте характеристику складу та правовому становищу панівної верхівки скіфського суспільства.
2. Дайте загальну характеристику державного ладу античних полісів Північного Причорномор'я. З'ясуйте, в чому полягає принципова відмінність їхнього державного устрою від Скіфської держави?
3. Зробіть порівняльний аналіз державного устрою Боспору як союзу античних полісів та Боспорського царства.
4. Підготуйте презентацію на тему «Правовий статус жінки в містах-державах Північного Причорномор'я».

Література [1,2,3,4,5,6,16,17,24,26,32]

Тема 3. Держава і право східних слов'ян у період зародження і становлення феодальних відносин (VI – поч. XII ст. н.е.)

Питання та завдання:

1. Проаналізуйте текст договору Ігоря з греками (945 р.) та віднайдіть норми давньоруського права, що встановлювали відповідальність за вбивство, крадіжку, тілесні пошкодження тощо, а також тогочасні міжнародно-правові норми.
2. Прочитайте Коротку й Просторову редакції «Руської Правди». Охарактеризуйте її основний зміст та структуру. Наведіть аргументи на користь того, що за рівнем розвитку правових інститутів це була достатньо виважена пам'ятка права.
3. Розкрийте відмінності у шлюбно-сімейному праві до і після прийняття християнства на Русі.
4. Як відомо, найдавнішим інститутом охорони правопорядку і карою була кровна помста. Спираючись на норми «Руської Правди», проаналізуйте процес її обмеження та скасування державою. Поясніть причини поширення грошових видів покарань на Русі.

Література [1,2,3,4,5,6,7,15,17,20,24,31,32]

Тема 4. Держава і право південно-західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.)

Питання та завдання:

1. Дайте загальну характеристику державно-правовим інститутам Русі у період роздробленості.
2. Визначте, які характерні для Київської держави риси державного устрою зберігалися в Галицько-Волинському князівстві. Водночас з'ясуйте, які відмінності були притаманні його політичній організації, в чому полягали особливості державного управління. Розкрийте причини обмеження князівської влади та характер стосунків князя з боярською радою.
3. Розкрийте характерні риси кримінального права Галицько-Волинського князівства.
4. Коли і як припинила існування Галицько-Волинська держава?

Література [1,2,3,4,5,6,15,24,30,31,32]

Тема 5. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі та Речі Посполитої (кінець XIV – XVII ст.)

Питання та завдання:

1. З'ясуйте історичні обставини входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Які існують погляди вчених на характер приєднання українських земель до складу Великого князівства Литовського?
2. Вкажіть характерну рису системи покарань у польсько-литовському праві.
3. Складіть термінологічний словник, в якому є наступні поняття: *вальний сейм, великий князь, Великокняжа рада, Городельська унія, гродський суд, доменіальний суд, замковий суд, копний суд, Кревська унія, кріпаки, Литовські статuti, Люблінська унія, „Ординація Війська Запорозького”, пани-ради, підкоморний суд, селянське землеволодіння, старі думи, судєбник Казимира Ягеллончика.*

Література [1,2,3,4,5,6,8,19,24,26,30,31,32]

Тема 6. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. Відродження національної держави і права України.

Питання та завдання:

1. Перелічіть основні джерела права Гетьманщини, охарактеризуйте їх.
2. Дайте характеристику формі української державності та розкрийте зміст основних концепцій національно - державного устрою («козацького панства», «князівства», аристократично - республіканського правління).
3. Вкажіть структуру та охарактеризуйте повноваження органів центральної та місцевої влади Української гетьманської держави.
4. Підготуйте презентацію за темою: «Міжнародні стосунки періоду Національно-визвольної війни».
5. Охарактеризуйте правовий статус України у складі Московської держави згідно з Березневими статтями 1654 р. Дайте правову оцінку.

Література [1,2,3,4,5,6,17,24,27,29,30,32]

Тема 7. Правове становище України у складі Росії (друга половина XVII – друга половина XVIII ст.)

Питання та завдання:

1. До яких заходів вдавався царський уряд задля обмеження гетьманської влади?
2. Які імперські органи влади створювалися для управління українськими землями? Розкрийте їх повноваження.
3. Проаналізуйте, в чому полягала своєрідність бази джерел правової системи Гетьманщини. З'ясуйте, чому і які з попередніх правових джерел було скасовано, а які з них частково продовжували діяти.
4. Поясніть, чому основним джерелом права Гетьманщини було козацьке звичаєве право? Які суспільні відносини регулювали норми звичаєвого права? Розкрийте роль звичаєвого права в умовах обмеження української державності у XVIII ст.

Література [1,2,3,4,5,6,8,13,24,29,30,31,32]

Тема 8. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі двох імперій (Російської та Австрійської) (кінець XVIII – початок XIX ст.)

Питання та завдання:

1. Проаналізуйте процес виникнення та розвитку на українських землях буржуазії. Розкрийте соціальну базу формування буржуазного стану. Які особливості мав процес формування буржуазії в Україні?
2. Здійсніть порівняльний аналіз соціально-правового становища кріпосних і державних селян у першій половині XIX ст.
3. Охарактеризуйте джерела права на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.
4. Назвіть причини та особливості кодифікації права на українських землях на початку XIX ст.

Література [1,2,3,4,5,6,11,17,18,24,29,31,32]

Тема 9. Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (друга половина XIX ст.)

Питання та завдання:

1. Визначте та охарактеризуйте передумови державних реформ другої половини XIX ст.
2. Поясніть причини скасування кріпацтва Маніфестом Олександра II від 19 лютого 1861р. На основі власного аналізу, з'ясуйте, в чому полягала половинчастість селянської реформи 1861 р.?
3. Розкрийте характерні особливості проведення судової реформи на Правобережній та Лівобережній Україні.
4. Складіть термінологічний словник, в якому є наступні поняття: *дворянські збори, жандармерія, земські збори, з'їзди мирових суддів, міські думи, міські управи, мирові судді, монархія абсолютна, монархія обмежена, місцеве самоврядування, окружні суди, присяжні засідателі.*

Література [1,2,3,4,5,6,11,17,24,26,32]

Тема 10. Суспільно-політичний лад і право українських земель в складі Австро-Угорської імперії (друга половина XIX – початок XX ст.)

Питання та завдання:

1. Охарактеризуйте правове положення суспільних верств на західноукраїнських землях, які входили до складу Австро-Угорщини.
2. Розкрийте риси кримінального права і кримінально-процесуального права на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.
3. Чому політичні партії на західноукраїнських землях з'явилися значно раніше, ніж на землях, що перебували у складі Російської імперії?
4. Охарактеризуйте політико-правове становище західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії у 1905–1917 рр.

Література [1,2,3,4,5,6,11,12,24,26,32]

Тема 11. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської імперії (з початку XX ст. до 1917 р.)

Питання та завдання:

1. Які зміни в державному управлінні Російської імперії відбулися в 1905-1906 роках?
2. Визначте засади буржуазного конституціоналізму за царським маніфестом від 17 жовтня 1905 р. «Про удосконалення державного ладу».
3. Назвіть основні положення Столипінської аграрної реформи.
4. Поясніть, чому губернаторів та генерал-губернаторів в історико-правовій літературі часто називають „провідниками ідей російського самодержавства“?

Література [1,2,3,4,5,6,16,17,21,24,26,32]

Тема 12. Відродження Української національної державності за національної революції (1917 – 1920 р.)

Питання та завдання:

1. З'ясуйте, які заходи на підтримку Центральної Ради сприяли її легітимації як вищого представницького органу українського народу.
2. Охарактеризуйте законодавчу діяльність Центральної Ради.
3. Що спричинило посилення каральної спрямованості законодавства Української держави? Наведіть загальну характеристику законодавчих актів Гетьманату, що посилювали кримінальну репресію.
4. Дайте правову оцінку Акту злуки ЗУНР та УНР.
5. Чому (на відміну від УНР) на західноукраїнських землях процес формування усіх ланок державного механізму проходив значно швидше і сприятливіше?

Література [1,2,3,4,5,6,12,14,18,21,22,25,32]

Тема 13. Державно-правове будівництво в УСРР у 1919 – 1920 рр.

Питання та завдання:

1. Охарактеризуйте порядок створення, склад та повноваження революційних трибуналів відповідно до Положення про революційні трибунали від 23 січня 1918 р. Поясніть, у чому полягала спрощена процедура розгляду справ революційними трибуналами.

2.Розкрийте призначення створеної за прикладом РСФРР декретом Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 3 грудня 1918 р. Всеукраїнської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією, саботажем та посадовими злочинами (ВУНК).

3.Розкрийте зміст правових засад регулювання трудових відносин. Поясніть, що спричинило мілітаризацію підприємств та розкрийте зміст основних категорій мілітарного трудового права (загальна трудова повинність, «трудова дезертирство», саботаж, натуралізація заробітної плати та ін.).

4.З'ясуйте, які акти радянської влади використовувалися у якості джерел кримінального права, як класова належність обвинуваченого впливала на вирок суду.

Література [1,2,3,4,5,6,10,12,18,21,28,32]

Тема 14. Державність і право України 20-х – 30-х рр. XX ст.

Питання та завдання:

1.Визначте зміст і значення Декларації про утворення СРСР.

2.Охарактеризуйте правову систему УСРР в період нової економічної політики.

3.Перша кодифікація радянського законодавства була своєрідним „матеріальним втіленням” курсу на революційну законність, проголошеного з переходом до непу, наочним свідченням відмови від правового нігілізму перших революційних років. Виділіть вагомі внутрішні та зовнішні фактори, що обумовлювали необхідність кодифікації.

4.Назвіть основні права, гарантовані Конституцією 1937 року.

5.Розкрийте особливості репресивно-каральної системи УРСР в 30-ті рр. XX ст.

Література [1,2,3,4,5,6,10,11,18,28,32]

Тема 15. Держава і право України в роки Другої Світової (1939 – 1945 рр.)

Питання та завдання:

1.З'ясуйте обставини проведення у Львові 30 червня 1941 р. Національних зборів українців та проаналізуйте прийнятий ними Акт відродження Української держави.

2.Охарактеризуйте партизанський Рух опору на окупованій Україні. З'ясуйте, які місцеві органи радянської влади та судові органи відновлювалися на територіях, визволених від німців радянськими партизанами, та яким був характер діяльності цих органів. Проаналізуйте склад і повноваження партизанських судів та особливості розгляду ними справ і виконання вироків.

3.Розкрийте зміни у сімейному праві, що посилювали охорону дитинства й материнства. З'ясуйте, зокрема, якими постановами союзного та українського урядів визначалися заходи щодо влаштування та надання допомоги дітям-сиротам та розкрийте сутність цих заходів.

Література [1,2,3,4,5,6,9,10,17,21,24,28,32]

Тема 16. Держава і право у перші повоєнні роки (1945 – поч. 1950-х рр.)

Питання та завдання:

1. Які території відійшли до складу радянської України напередодні Другої Світової війни та після її закінчення?
- 2.Розкрийте характерні особливості державно-правового розвитку України у повоєнний період.
- 3.Розкрийте особливості процесу реорганізації центральних і місцевих органів влади у період з 1945 р. по середину 50-х рр.
- 4.Назвіть та охарактеризуйте основні завдання правоохоронних органів в зазначений період.

Література [1,2,3,4,5,6,16,17,24,26,28,32]

Тема 17. Радянська державність та право в Україні (середина 50-х ХХ ст. – 1991 р.)

Питання та завдання:

1. Яких змін зазнала система органів влади і управління із прийняттям у 1977 та 1978 р. нових Конституцій СРСР та УРСР? Який статус за цими Конституціями отримала КПРС та які державницькі функції закріплювалися за нею?
2. Проаналізуйте процес розвитку житлового права, звернувши особливу увагу на норми Житлового кодексу УРСР 1983 р., який містив правовий механізм реалізації гарантованого Конституціями СРСР (1977 р.) та УРСР (1978 р.) права громадян на житло.
3. Що таке номенклатура і яке, на Вашу думку, місце посідала вона в адміністративно-командній системі?
- 4.Проаналізуйте текст Декларації про державний суверенітет України, що була прийнята Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 р. Розкрийте зміст і значення цього історичного документа для утвердження реального суверенітету України, розбудови незалежної Української держави.

Література [1,2,3,4,5,6,11,17,18,23,24,26,32]

Тема 18. Розбудова української незалежної держави

Питання та завдання:

- 1.Розкрийте процес визначення головних державних символів України.
- 2.Охарактеризуйте основні етапи розвитку конституційного процесу в Україні (1991-1996 рр.).
- 3.Назвіть структуру Конституції України від 28 червня 1996 року.
- 4.Складіть термінологічний словник, в якому є наступні поняття: *суверенітет, конституційний процес, республіка президентська, республіка парламентська, правова держава, права та свободи громадян, верховенство права, громадянське суспільство.*

Література [1,2,3,4,5,6,16,17,18,24,26,32]

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Найдавніші держави і право на території сучасної України.
2. Виникнення державності в східних слов'ян. Союзи племен. Теорії про походження державності в східних слов'ян.
3. Суспільний лад Київської держави.
4. Державний лад Київської держави.
5. Джерела і пам'ятники права Київської держави.
6. Державний лад, джерела, пам'ятники й основні риси права Галицько-Волинського князівства.
7. Суспільний і державний лад українських земель у складі Великого князівства Литовського, Королівства Польського.
8. Суспільний і державний лад українських земель у складі Речі Посполитої.
9. Литовські статuti: правовий аналіз.
10. Магдебурзьке право і його особливості в Україні.
11. Основні риси суспільного і політичного устрою Запорізької Січі.
12. Право і судочинство в Запорізькій Січі.
13. Формування української державності в ході Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст.
14. Переяславська Рада і Березневі статті 1654 року. Правова оцінка змісту і значення.
15. Суспільний лад України-Гетьманщини (друга половина XVII-XVIII ст.).
16. Державний лад України-Гетьманщини (друга половина XVII-XVIII ст.).
17. Конституція Пилипа Орлика.
18. Зміни в суспільному і державному ладі України в другій половині XVIII в. Ліквідація автономії.
19. Суспільно-політичний лад і право Правобережної України і західноукраїнських земель у другій половині XVII-XVIII ст. Включення Правобережжя і Півдня України до складу Росії.
20. Суспільний і державний лад українських земель у складі Російської імперії наприкінці XVIII-XIX ст.
21. Буржуазно-демократичні реформи 60-70 років XIX ст. і їхні наслідки для України.
22. Джерела й основні риси права на українських землях у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.
23. Суспільно-політичний лад і право в Галичині, Північній Буковині і Закарпатті в XIX – на початку XX ст. у складі Австро-Угорської імперії.
24. Лютнева революція 1917 року в Росії і її державно-правові наслідки для України.

25. Організація і діяльність Центральної Ради (березень-жовтень 1917 року). I і II універсали Центральної Ради.
26. Утворення Української Народної Республіки. III і IV універсали Центральної Ради.
27. Конституція УНР 1917 року.
28. Державність і право України періоду Гетьманату П. Скоропадського.
29. Основні напрямки державної діяльності Директорії УНР.
30. Створення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).
31. Правове оформлення об'єднання УНР і ЗУНР (Акт Соборності).
32. Формування радянської державності в Україні в 1917-1920 роках. Конституція УРСР 1919 року.
33. Соціалістична державність в Україні в 1921-1929 рр. Конституція УРСР 1929 року.
34. Державність України в період панування тоталітарного режиму (1929 -1938 рр.). Конституція УРСР 1937 року.
35. Право Української РСР у 1920-і роки. Перша кодифікація радянського права.
36. Зміни в правовій системі УРСР у 1930-і роки.
37. Державно-правове положення українських земель у складі Польщі і Румунії в 1920-30-і роки.
38. Державно-правове положення Закарпаття в складі Чехословацької республіки в 1920-30-роки. Карпатська Україна.
39. Приєднання західноукраїнських земель, Південної Бессарабії і Північної Буковини до УРСР у 1939-1940 роках.
40. Окупаційний режим в Україні в роки Другої світової війни.
41. Зміни в органах влади і керування УРСР у період Другої світової війни.
42. Спроба відродження української державності в 1941-1945 роках. Діяльність ОУН-УПА.
43. Розвиток права в УРСР у перші післявоєнні роки й у період десталінізації.
44. Державні інститути в Україні в період неототалітарного режиму (кінець 1960-х – початок 1980-х років).
45. Основні риси права України наприкінці 1960-х – початку 1980-х років. Конституція 1978 року.
46. Правозахисний рух в Україні у 1950-х – середині 1980-х рр.
47. Правова система України в період «перебудови» (1985-1991 рр.).
48. Проголошення незалежності України. Конституювання української державності.
49. Державний лад після проголошення незалежності.
50. Правова система України на сучасному етапі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Гавриленко, О.А. Історія держави і права України : хрестоматія-практикум : навч. посіб. для студ. ВНЗ України на пряму підгот. 6.030202 - "Міжнародне право" / О.А. Гавриленко, І.А. Логвиненко, Л.В. Новікова ; Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 346 с.
2. Демешко, І.А. Історія держави і права України : навч. посіб. / І.А. Демешко. – Дніпропетровськ : Адверта, 2015. – 209 с.
3. Історія держави і права України : курс лекцій / В.М. Щербатюк та ін. ; [за ред. д-ра іст. наук, проф. В.М. Щербатюка] ; Нац. акад. внутр. справ. – К. : Фенікс, 2018. – 495 с.
4. Історія держави і права України : підручник / В.Д. Гончаренко та ін. ; [за ред. проф. В.Д. Гончаренка] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – Харків : Право, 2019. – 549 с.
5. Історія держави і права України : практикум : навч. посіб. для курсантів, студ., слухачів ВНЗ МВС України / М.Ю. Бурдін та ін. ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017. – 443 с.
6. Хрестоматія з історії держави і права : навч. посіб. / [упоряд. : А.С. Чайковський, О.Л. Копиленко, В.М. Кривоніс та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 656 с.

Додаткова:

7. «Правда Руська» Ярослава Мудрого : початок вітчизняного законодавства : навч. посіб. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; [уклад. : Г.Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв ; вступ. ст. В.Я. Тація]. – 2-ге вид., змін. та допов. – Харків : Право, 2017. – 388 с.
8. Атаманова, Н.В. Правовий порядок Запорізької Січі : історико-теоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Атаманова Наталя Віталіївна ; Міжнар. гуманіт. ун-т. – Одеса, 2013. – 19 с.
9. Беланюк, М.В. Становлення органів військової юстиції на теренах України (1939-1942 рр.) : історико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Беланюк Марина Василівна ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2015. – 21 с.
10. Білокінь, С.І. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР 1917-1941 рр. : джерелознав. дослідж. / С.І. Білокінь. – Вид. 2-е, випр. і допов. – К. : Пенмен, 2017. – 765 с.
11. Блажівська, О.Є. Історія кодифікацій цивільного законодавства на українських землях (1797 - 1991 роки) : монографія / О.Є. Блажівська ; Ін-т законодавства ВР України. – Кам'янець-Подільський : Рута, 2014. – 574 с.

12. Вовчук, М.В. Правові основи протидії злочинності у державних утвореннях на території Наддніпрянської України (1917-1922 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Вовчук Микола Васильович ; Приват. ВНЗ "Ун-т Короля Данила". – Івано-Франківськ, 2019. – 19 с.
13. Гамбург, Л.С. Судова система та судові реформи в Лівобережній Україні (Гетьманщині) у другій половині XVII-XVIII ст. : монографія / Л.С. Гамбург ; Держ. вищ. навч. закл. "Запорізь. нац. ун-т" М-ва освіти і науки України. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – 267 с.
14. Грибенко, О.М. Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917–1918 рр. : хрестоматія з курсу "Актуальні питання української революції 1917–1921 рр." : у 2 т. – Т. 1. – Глухів : Глухів. Нац. пед. ун-т ім. О. Довженка, 2017. – 266 с.
15. Гуз, А.М. Історія держави і права України. Джерела права періоду Київської Русі : навч. посіб. / А.М. Гуз. – К. : КНТ, 2007. – 69 с.
16. Дурнов, Є.С. Історія держави та права України : термінол. слов. / Є.С. Дурнов, Ю.В. Кривицький, Ю.В. Сокур. – К. : Гельветика, 2019. – 191 с.
17. Історія держави і права України : підручник / [за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. – 447 с.
18. Конституції України XIX-XXI століть : зб. норматив.-прав. актів / [уклад. : О.В. Коротюк, О.В. Лавринович]. – К. : ОВК, 2020. – 512 с.
19. Копик, Ю.В. Кримінальне право на українських землях у складі Великого князівства Литовського : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Копик Юлія Василівна ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2015. – 20 с.
20. Кушинська, Л.А. Звичаєве право та його еволюція у східнослов'янському суспільстві (VI-XI ст.) : монографія / Л.А. Кушинська ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – 140 с.
21. Литвин, В.М. Україна у війнах і революціях XX століття, 1914-1945 роки : Закономірності національного державотворчого процесу / В. М. Литвин ; Нац. акад. наук України ; Ін-т історії України. – К. : Наукова думка, 2012. – 397 с.
22. Мокін, І.С. Правове життя українського суспільства за доби становлення національної державності (1917 - 1921 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Мокін Ігор Сергійович ; Міжнар. гуманітар. ун-т. – Одеса, 2015. – 20 с.
23. Омарова, А.А. Правовий статус України у період перебудови (1985-1991 рр.) : монографія / А.А. Омарова ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2017. – 190 с.
24. Орленко, В.І. Історія держави і права України : посіб. для підгот. до іспитів / В.І. Орленко, В.В. Орленко. – Вид. 5-е, стер. – К. : Паливода А.В., 2013. – 162 с.
25. Почуття права (Законотворчість і законодавчий процес часів Української революції 1917-1921 років) / Ін-т законодавства Верховної Ради України ; [вступ. сл. В.М. Литвина, Голови Верховної Ради України, акад. НАН України ; упоряд. : О.Л. Копиленко, І.М. Мищак]. – Репр. вид. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2012. – 87 с.

26. Протосавіцька, Л.С. Історія держави і права України : навч. посіб. у схемах / Л.С. Протосавіцька ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К. : Ямчинський О.В., 2019. – 359 с.
27. Смолій, В.А. Українська національна революція, 1648-1676 / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К. : Арій, 2016. – 478 с.
28. Соловей, Д.Ю. Еволюція законодавства про кримінальну відповідальність УСРР (УРСР) (1919-1959 рр.) : монографія / Д.Ю. Соловей ; [за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Євгена Сергійовича Дурнова] ; НДІ публ. права. – К. : Нац. Акад. внутр. справ., 2018. – 203 с.
29. Худояр, Л.В. Принцип рівності в українському праві козацько-гетьманської доби : монографія / Л.В. Худояр ; НАН України ; Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького. – Херсон : Грінь Д.С., 2015. – 268 с.
30. Шаломєєв, Є.В. Мета покарання у кримінальному праві України XI-XVIII ст. : іст.-порівняльний аналіз / Є.В. Шаломєєв // Вісн. Акад. пр. і соц. відносин Федерації профспілок України. – 2002. – № 4. – С. 132–137.
31. Шевченко, А.Є. Становлення та розвиток основних інститутів українського шлюбно-сімейного права X-XIX ст. : монографія / Шевченко Анатолій Євгенійович, Озель Віталіна Іванівна. – Вінниця : Нілан, 2015. – 291 с.
32. Шигаль, Д.А. Історія держави і права України : посіб. для підгот. до іспиту / Д.А. Шигаль. – Харків : Право, 2017. – 249 с.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з
дисципліни «Історія держави та права України»
для студентів спеціальності 081 Право
денної та заочної форми навчання

Укладач: І.О.Дмитрик

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

85300, м. Покровськ, пл. Шибанкова, 2.